

actus et quæstiones confundamus. Sic enim timor mortis est quidam amor sui vel vitæ, et sic de cæteris. Unde, sumpto amore in illo sensu, clarum est non posse esse odium prius amore vel sine amore, quia indivisibiliter sunt unus actus cum duplice habitudine, quarum una non est prior altera, sed omnino simul. Quapropter neque in præsentí agimus de amore sic sumpto, sed de proprio ac formalí actu amoris Dei quo illi bonum volvamus, eumque propter ipsum et suam bonitatem ita amamus, ut illum omnibus alios bonis præferamus, nosque et omnia in ipsum tanquam in ultimum finem referamus. Et de hoc actu charitatis intelligentum esse credimus quod dicitur actus amoris Dei esse medium per se necessarium ad salutem et ad justificationem, qui est primus et principalis actus charitatis Dei, et fundamentum aliorum, imo et rectitudinis totius Christianæ vitæ, eumdemque amorem censemus esse actum realiter distinctum ab odio peccati seu pœnitentia, etiamsi talis actus sit ut ab ipso habitu charitatis immediate eliciatur. Nam eadem virtus potest actus varios elicere, ut idem habitus spei elicit amorem et intentionem efficacem propriae beatitudinis, qui sunt actus distincti a timore vel odio peccati, quatenus ejusdem beatitudinis consecutionem impedire potest. Idem ergo est in charitate. Atque hoc modo etiam diximus posse esse actum amoris Dei sine odio aut detestatione peccati, quod ille auctor etiam admittit in casu oblivionis vel inadvertentiae peccati.

14. *Assertio quarta.* — De hoc ergo actu amoris Dei proprio dicimus, licet natura sua prior sit quam actus odii peccati, nihilominus non repugnare quin homo prius actum detestationis eliciat, quam actum amoris Dei. Quod probamus, quia neque ex parte voluntatis id repugnat, nec ex parte ipsorum actuum vel objectorum ipsorum. Primum patet, quia proxima materialia objecta talium actuum distincta sunt, et distinctis actibus considerantur ac ponderantur. Objectum enim amoris est Deus, ut summum bonum propter se amabile, vel ut fons justificationis, ut Concilium dixit, quod objectum potest per intellectum attente considerari sine recordatione actuali peccati, ut supra visum est, et ille auctor admittit. Objectum autem proximum, vel (ut sic dicam) objectum *quod* odii est peccatum ut offensa Dei est, ejusque voluntati est contrarium, et ab eo separat, in quo solum includitur Deus ut objectum *cui*, et ita

potest optime menti objici, et considerari, non considerando illum ut objectum proprii amoris. Sicut potest quis cogitare de cultu Dei, et consequenter de Deo, ut de persona cui cultus offerendus est, non cogitando illum ut super omnia amabilem; ergo ex parte intellectus vel objectorum non repugnat considerare unum et non aliud; imo, attenta hominis imperfectione, naturale est ut, si attente et magno conatu ad unum applicetur, ab alio prorsus distrahatur.

15. *Responsio evasionis.* — Dices non posse ponderari exacte malitiam offendionis Dei et quam detestabilis sit, nisi præcedat cogitatio summae bonitatis et majestatis Dei. Respondeo, esto demus hoc esse in initio necessarium, nihilominus, priusquam voluntas in actum amoris vel doloris prodeat, posse intellectum desistere a cogitatione directa (ut sic dicam) Dei, et bonitatis ejus, et circa offendionis considerationem immorari, et attentius illam ponderare, quod satis erit ut voluntas possit incipere ab illius detestatione, si aliquide non repugnet. Addo vero, licet ille ordo considerationis in principio servetur, in eo præcipue, qui non est multum rebus divinis instructus, in eo tamen qui ex habitu seu frequenti usu fidei operatur, facile contingere posse ut, statim ac cogitationi peccatum offertur, ejus malitia ut offensiva divinae bonitatis menti proponatur, nulla interim habita nova seu directa Dei consideratione. Unde facile potest peccatum practice offerri ut gravissimum malum omni detestatione dignum, etiamsi tunc actu non proponatur Deus practice ut bonum super omnia diligendum. Igitur ex parte intellectus non repugnat actum detestationis prius elici quam actum dilectionis, et absque illo, quamdui intellectus voluntatem amplius non excitat.

16. *Inductio probans posse a detestatione incipi.* — Quod vero neque ex parte ipsorum actuum repugnat incipere a detestatione, declaratur et probatur primo inductione ex aliis similibus actibus appetitus, et ex generali eorum doctrina. Nam inter appetitus quidam sunt prosecutiones boni, alii sunt fugæ mali, unde cum proportione sumpti inter se comparantur, sicut accessus ad terminum, ad quem, et recessus a termino a quo opposito termino ad quem, et ideo, sicut in naturalibus motibus accessus ad terminum ad quem est nature ordine prior, ita etiam unusquisque motus prosecutionis appetitus ex se, et servato quasi connaturali ordine inter actus

ipsos, est prior quam actus fugæ ipsi oppositus. Intervenit autem vulgaris differentia inter naturalem motum, et animalem seu vitalem, quod in priori unus est indivisibilis motus, quo receditur a termino a quo, et quo acceditur ad terminum ad quem immediate et directe oppositum, et ideo fieri non potest ut mobile recedat ab uno termino quin accedat ad alterum, et e contrario. In motibus vero appetitus oppositum contingit, quia secundum affectum per unum motum accedit ad bonum, et per alium distinctum recedit directe a malo. Unde fit ut possit habere formaliter et proprie unum sine alio formaliter et in se, sed tantum virtualiter. Et hinc etiam fit ut, licet prosecutio boni natura sua prior sit, nihilominus per occasionem vel ob imperfectionem operantis incipere possit fugiendo malum, priusquam prosequatur bonum. Quod in præsenti etiam materia considerare licet, nam, inter dispositiones ad justitiam Concilium primo loco posuit timorem pœnae, qui est quædam fuga mali, verbi gratia, gehennæ, unde virtualiter includit amorem sui, cuius malum fugit, et amorem illius boni cui talis pœna opponitur, quod est beatitudo. Et nihilominus haberri potest priusquam in homine præcedat formalis actus amoris sui, vel beatitudinis quam sibi concupiscat. Idemque est in similibus humanis motibus, nam, proposita infamia, statim homo aversatur illi per odium vel timorem, etiamsi amor famæ func actu non præcedat, et similia exempla sunt facilia. Sic ergo fieri potest ut, licet conversione ad Deum per dilectionem, et aversio ab offensa Dei per detestationem comparentur accessus ad terminum ad quem, et recessus a termino a quo, nihilominus possit saepè prodire voluntas in actum fugæ peccati, prius quam eliciat actum tendentiae in Deum dilectum.

17. *Fundatur ratione.* — *Ad primam rationem Loræ.* — Ratio autem hujus non repugnantiae est quam in citato loco tetigi, quia in ipso peccato est sufficiens malitia ob quam odio habeatur, et per affectum fugiatur, et ideo, proposito tali objecto sub tali ratione mali, potest statim sequi detestatio et odium ejus, etiamsi proprius amor boni non præcedat. Quod magis confirmabitur respondendo ad probationem dicti auctoris. In prima falsum est quod assumitur, dilectionem Dei et detestationem peccati comparari ut intentionem finis et electionem medii, quia detestatio non est medium ad dilectionem, sed effec-

tus ejus, eo modo quo desiderium boni est effectus amoris ejusdem boni, vel sicut odium inimici potest esse effectus amoris proprii. In hujusmodi autem actibus, licet unus possit esse causa alterius, non semper est causa ita necessaria, ut actus posterior essentialiter pendeat a priori, ita ut sine illo esse non possit, nam potest immediate fieri a potentia vel habitu, si objectum illi sufficienter proponatur, sicut in odio mali et amore boni contrarii, et aliis exemplis supra monstratum est. Unde negatur æquiparatio electionis respectu intentionis et detestationis respectu amoris, quia objectum electionis, ut electio est, non habet bonitatem nisi per habitudinem ad finem intentum; objectum autem detestationis per se malum et odio dignum est, etiamsi amor Dei non supponatur. Atque ita falsum est quod assumitur, detestationem mali accipere ab amore rationem motivi, nam ipsa malitia peccati, ut contraria bono divino, per se spectata, est sufficiens detestationis motivum. Quod evidenter patet in attritione ex inferiori ratione mali, vel pœnae, vel specifica consideratione turpitudinis peccati; illa enim ex vi talis objecti immediate haberri potest, etiamsi formalis amor contrarii boni non præcedat in voluntate, sed solum ex parte objecti ejus malitia per intellectum proponatur. Addo denique, quod in alio loco notavi, si pœnitentiae actus ut medium cogitetur, non posse id esse in ordine ad dilectionem Dei, etiam secundum contrariam sententiam, quia secundum naturæ ordinem dilectio supponitur, sed esse debet in ordine ad remissionem peccati, quæ per illius detestationem comparanda est, et, ut sic, intentio quæ supponitur non est dilectio Dei, sed est voluntas abjiciendi a se culpam vel exeundi a statu peccati, quæ est proprius actus pœnitentiae, ad quem tam detestatio peccati quam etiam dilectio Dei potest ut medium comparari, ut constat ex doctrina D. Thom., 3 p., q. 83, a. 2, ad 1.

18. *Hic actus a charitate elicitur.* — *Instantia solvitur.* — Ad probationem alterius partis, dato antecedente, quod charitas non possit virtute in alia virtute contineri, negatur consequentia, quia contritio seu detestatio peccati, de qua tractamus, non est actus elicitus ab alia virtute, sed ab ipsa charitate, ut D. Thomas loco proxime allegato testatur, et ita, licet virtute contineat dilectionem, non sequitur charitatem contineri virtualiter in alia virtute, sed unum actum charitatis contineri virtute in alio actu ejusdem charitatis,

quod nullum est inconveniens, etiamsi e contrario ipsa displicentia peccati virtute in amore contineatur. Instabis, quia amor est perfectior, et de se propria causa detestationis, et ideo potest illam virtute continere; e contrario vero non videtur actus minus perfectus virtute continere perfectiorem; ergo nec detestatio amorem. Respondet non esse hanc continentiam intelligendam quasi eminentiam, qualis in principio efficiente aequivoce postulatur, sed satis est quod morali modo unus actus in alio contineatur, tum proposito, tum necessaria consecutione ac dispositione, et hoc modo displicentia efficax peccatorum et absolutum odium illorum, ut Deum offendunt et a Deo avertunt, continet virtute amorem, quia et continet illum in voto seu proposito, et est dispositio necessario conexa de se cum tali actu, si opportunitas illius occurrat. Reliqua quæ ille auctor addit solum sunt verba per nimiam exaggerandi licentiam dicta, ut apud eumdem auctorem non raro inveniuntur, sine fundamento rationis. Nam quam ibi addit profecto indigna est viro theologo; probat enim non esse sinceram interpretationem Patrum, dilectionem implicitam admittere, quia non consonat sanæ fidei justificationem absque supernaturalibus actibus concedere. At enim quænam est consecutio, aut quis sentit, nisi Pelagianus, veram contritionem seu detestationem peccati disponentem ad justitiam esse actum naturale? Quod si supernaturalis est, unde sequitur eum qui in aliquo casu illam ut sufficientem dispositionem admittit, concedere justificationem absque supernaturalibus actibus? Addit, quia actus supernaturales omnium primi sunt fides et dilectio. At hoc falsum est quoad posteriorem partem, nec illam docent Patres, sed contrariam; nam prior est timor, et prior est spes, qui actus supernaturales sunt, utrumque enim ex Concilio Tridentino sumitur. Et licet verum sit, comparatione facta ad detestationem, dilectionem esse natura sua priorem, non tamen est id ita necessarium, ut in nullo casu oppositum contingere possit, neque id docent Patres, neque probabili ratione suadetur; illas ergo faciles exaggerationes contemnimus.

19. *De novæ vitæ proposito.* — *Resolutio.*
— *De voto baptismi.* — Tertius actus a Concilio Tridentino traditus, est propositum novæ vitæ, seu servandi in posterum mandata. De quo actu, quod sit optimus, et congruentissima dispositio ad mutationem quæ in justifi-

catione fit, et ad vitam novam instituendam, per se notius est quam ut probatione indigeat. Item non est dubium quin aliquo modo sit necessarius, nam in efficaci amore Dei et in odio peccati absoluto virtute includitur. An vero sit necessarius, etiam ut esse potest specialis actus ab amore et detestatione distinctus, ab auctoribus convertitur. Verumtamen eodem modo judicandum est de hoc actu ac de preteritis; per se enim necessarius est, si memoriae objectum ejus occurrat, fieri tamen potest in casu ut implice in aliis contentus sufficiat, ut dixi in dicto 4 tom., disput. 4, sect. 3, neque nunc aliud occurrit. Quod vero Concilium addit de voto seu proposito recipiendi sacramentum baptismi vel penitentiae, juxta conditionem peccatoris, multo certius est sufficere posse votum implicitum in generali proposito servandi mandata, ut si baptismus ignoretur, vel non actu cogitetur, nec obligatio confitendi practice memorie occurrat, quia non instat pro tunc, sed tempus habet determinatum ex præcepto. De qua re in eodem tomo 4 tractando de baptismo et de confessione late dictum est.

20. *Dubium.* — *Decisio.* — Posset autem quis interrogare an Concilium omnes dispositiones ad gratiam, tam proximas quam remotas enumeraverit, vel præter illas sint aliæ. Et ratio dubii est, quia Patres solent alias addere, ut orationem, humilitatem, eleemosynam, et similes, ut colligi potest ex Augustino, epistol. 405, dicente: *Nec quisquam justificatur, nisi gratia Dei per Jesum Christum Dominum nostrum, non solum remissionem peccatorum, sed prius infusione fidei et timoris Dei, impertito simul orationis affectu et effectu,* et ex aliis quæ tetigi in t. 4 tertiae part., disput. 9, sect. 1, et tradit Vega, lib. 6 in Tridentinum, cap. 38. Dicendum autem breviter ad dispositionem ultimam tantum illa quatuor requiri quæ Concilium Tridentinum, sess. 6, can. 3, enumeravit: *credere, sperare, diligere, et pœnitere sicut oportet;* nam si plura essent necessaria, certe Concilium non omitteret. Item quia per illos actus et intellectus sufficienter elevatur in Deum, et voluntas sufficienter convertitur in Deum, et averitur a peccato; sub dilectione autem, et penitentia propositum novæ vitæ subintelligendum est, ut ipsum Concilium explicavit. Dispositiones autem remotæ possunt fortasse multiplicari; Concilium autem eas numeravit quæ et magis directe et frequentius, attenta hominis conditio, ad ultimam dispositionem inducunt.

Unde alii actus dici possunt dispositiones remotissimæ, vel generalia remedia ad omnem bonam operationem, ut oratio, humilitas, etc., ut latius in citato loco tom. 4 dixi.

CAPUT XXI.

COMMUNIBUS OBJECTIONIBUS HÆRETICORUM CONTRA
DISPOSITIONEM ULTIMAM AD JUSTITIAM SATIS-
FIT.

1. *Objectio prima ex Scriptura.* — *Respon-
sio.* — Explicata Catholica doctrina, argumen-
tis quibus ab hæreticis impugnatur satisfacere
necessæ est, quæ partim in testimoniis Scrip-
turar, partim in aliquibus Augustini locutio-
nibus fundantur. Ex Scripturis præcipue con-
gerunt illa in quibus salus, id est, justificatio,
fidei tribuitur. Et primo ex Evangelio refe-
runt plurima loca in quibus Christus testatur
propter fidem salutem tribuere, ut Matth. 9:
Videns Jesus fidem illorum dixit paralytico:
Confide, fili, remittuntur tibi peccata tua. Nam
in prioribus verbis non dixit Evangelista:
*Videns Jesus opera eorum, sed, videns fidem
illorum,* et in posterioribus solam fiduciam a
paralytico Christus postulavit, et paulo infe-
rius mulieri, quam a profluvio sanguinis sa-
nauerat, dixit: *Fides tua te salvam fecit.* Et
similia verba dixit Magdalena cum ei peccata
remisisset, Luc. 7, et cap. 17, cum ad unum
ex leprosis, qui post sanitatem ab eo acceptam
ad eundem reversus est, dixit: *Fides
tua te salvum fecit,* quod tam de interna quam
de externa salute intellexisse videtur, utramque
enim illi confulerat. Et simili modo dixit
cæco, Luc. 18: *Respice, fides tua te salvum
fecit,* de quo statim dicitur: *Et confessim
dit, et sequebatur eum magnificans Deum.*
Quod si quis respondeat his locis nominari fi-
dem, non vero alia excludi, contra hoc insi-
tant imprimis, quia, Luc. 8, expresse addidit
exclusivam, dicens Jairo, cuius filia mortua
fuerat: *Noli timere, credere tantum, et salva-
erit.* Deinde instant testimoniis quibus signi-
ficatur fidem esse formam justificantem et
dantem spiritualem vitam, ut in illo: *Justus
ex fide virit,* Abac. 2, Rom. 1, Hebr. 10. Et si-
mili est illud Roman. 5: *Justificati ex fide
pacem habeamus,* etc.; et illud 1 Joann. 3:
Qui credit in filium Dei in se, utique quod et
ipse sit filius. Deinde addunt testimonia in
quibus omnes credentes justi dicuntur seu ex
Deo nati, ut, ad Roman. 1, ubi de Evangelio
ait Paulus: *Virtus est in salutem omni cre-*

denti, et addit: *Justitia enim Dei in eo revela-
tur ex fide in fidem.* Unde 1 Joann. 5 dicitur:
*Omnis qui credit, quoniam Jesus est Christus,
ex Deo natus est;* Actor. 10: *Remissionem pec-
catorum accipere omnes qui credunt in eum,* et
cap. 13, ait Paulus: *In hoc (scilicet Christo)
omnis qui credit justificatur.* His addi possunt
difficiliora loca in quibus Paulus ita tribuit
fidei justificationem, ut expresse opera exclu-
dat, quæ peculiari tractatione indigent, quam
capite sequenti instituemus.

2. *Testimonia Patrum, objectio secunda.* —
Secundo, inducunt Patrum testimonia dicen-
tia solam fidem justificare: Origen. ad Ro-
man. 3; Hilar., can. 8 in Matth.; Basil. he-
mil. 22 de Humilit.; Ambros., in 3, 4 et 9
caput ad Roman., et serm. 45 de Bono la-
trone. De quo etiam allegatur Chrysostomus,
homil. de Fide et lege natur., dicens: *Nullus
sine fide vitam habuit, latro credidit tantum,
et justificatus est,* et in Epistol. ad Tit., ho-
mil. 3: *Si credis, fidei (ait) cur alia infers,
quasi fides non sufficiat justificare sola?* Tandem,
ut alios omittam, addunt (quod mirabile est)
Bernardum et Augustinum; nam Bernardus, epistol. 77, dicit solam fidem interdum sufficere ad salutem, et serm. 22 in Cantic., ait justificatum per solam fidem ha-
bere pacem apud Deum; Augustinus vero,
libr. 83 Quæstion., quæst. 76, eum qui credit
et statim ab hac vita discedit, salvari dicit per
fidem sine operibus, quia præcedentia non
fuere meritoria, et sequentia habere non per-
mittitur. Allegatur etiam in libr. 1 contra
duas Epist. Pelag., cap. 21, quia dicit nemini
salvum fuisse unquam, nisi per fidem
mediatoris. Sed hæc et similia loca non fa-
ciunt ad causam, quia non dicit per illam so-
lam, sed dicit illam semper fuisse necessaria.

3. *Objicitur ratio.* — Tertio, addi potest ratio
præcipua, quam hæretici ex aliis suis erro-
ribus conficiunt, quia homo non justificatur
per propriam inherentem justitiam, sed per
externam Christi apprehensam, ut sibi imputa-
tatem; sed hanc justitiam Christi et imputa-
tionem ejus sola fides apprehendit, credendo
illam, seu magna fiducia illam ut propriam
reputando; ergo. Alia ratio fundata in Paulo
est, quia gratis justificamur, Rom. 3: *Justi-
ficati gratis per gratiam ipsius;* ergo nulla
dispositio ad justificationem ex parte nostra
præcedit, aut postulatur, alias intuitu illius
daretur justitia, et remissio peccatorum, et
consequenter non gratis, juxta aliud princi-